

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการศึกษาของไทยในอดีตเป็นบทบาทหน้าที่ของชุมชน เช่น ครอบครัว วัด และสำนักต่างๆ ในการจัดการศึกษาให้แก่สมาชิกในชุมชนทั้งด้านวิชาการและอาชีพ ด้วยรูปแบบที่หลากหลาย และสอดคล้องกับพื้นฐานหรือวิถีชีวิต ต่อมารัฐได้เข้าควบคุมและจัดการศึกษา นำเอาระบบการศึกษาจากประเทศตะวันตกมาใช้แทนการศึกษาโดยชุมชนอย่างแต่ก่อน โรงเรียนและครูเป็นเพียงตัวแทนรัฐบาล ทำให้ชุมชนถูกละเลย และไม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของตนเอง รวมถึงองค์ความรู้ต่างๆ ของชุมชนท้องถิ่นถูกละเลย ผู้เรียนเรียนรู้สิ่งที่อยู่ไกลตัวแต่สิ่งใกล้ตัวกลับไม่รู้ จึงไม่สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงเป็นทางเลือกหนึ่งในการแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาคนในสังคมให้สมบูรณ์ (จาก

<http://school.obec.go.th/phifo/data/local.pdf> Retrieved January 20, 2007)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 43 ว่าการจัดการศึกษาอบรมของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเอกชน และมาตรา 81 ระบุว่ารัฐต้องปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ 2541: 175,183) ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 ที่มีจุดมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มุ่งปลูกฝังจิตสำนึก ให้มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยให้สังคมทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้ตรงตามความต้องการของผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ได้ คิดเป็น ทำเป็น จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ สอดคล้อง และเกื้อกูลต่อชีวิตจริง ให้สามารถพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมของแต่ละท้องถิ่น มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และ

บุคคลในชุมชนทุกฝ่ายร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ (มาตรา 24) และยังกำหนดให้สถานศึกษา
ขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระหลักสูตรที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม (มาตรา 27)
โดยให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรต่างๆ สถานประกอบการ ในการจัด
กระบวนการเรียนรู้ในชุมชน เลือกระบบภูมิปัญญา และวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้อง
กับสภาพปัญหาและความต้องการ (มาตรา 29)) จากบทบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาฉบับ
ดังกล่าว นโยบายการจัดการศึกษาในปัจจุบัน จึงได้ให้ความสำคัญกับท้องถิ่น ภูมิปัญญา และองค์
ความรู้ต่างๆ ที่มีในท้องถิ่น

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 เป็นหลักสูตรแกนกลางที่มีโครงสร้าง
ยืดหยุ่น และตอบสนองรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 43 มาตรา 81
และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)
พุทธศักราช 2545 มาตรา 24 มาตรา 27 และมาตรา 29 ดังกล่าวข้างต้น จึงได้กำหนดภาระหน้าที่ให้
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พัฒนาหลักสูตรระดับสถานศึกษาโดยจัดสาระหรือรายละเอียดของ
หลักสูตรที่เหมาะสมกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน และจัดทำสาระ
หลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเน้นให้ทุก
ส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งจะเป็นการจัดการศึกษาที่ดีที่สุด โดยให้จัดการศึกษา
ตามสภาพที่เป็นจริง สอดคล้องกับสภาพของชุมชนในท้องถิ่น นำความรู้ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น
ในอดีต และความรู้สมัยใหม่มาผสมผสานจัดการศึกษา มุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และมีประสบการณ์
ตรงเกี่ยวกับชีวิตจริงของตนเอง และท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม
เศรษฐกิจ วิถีชีวิต และความเป็นอยู่ เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ
มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของสำนักรับรองมาตรฐานและคุณภาพ
การศึกษา (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) 2548: 7, 9)
ในมาตรฐานที่ 6 (ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ รักการเรียนรู้
และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง) และในมาตรฐานที่ 13 (สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับ
ผู้เรียน และท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้) จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าใน
อนาคตชุมชนจะต้องเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษา และพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมากขึ้น

ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง วิทยาศาสตร์ และ
เทคโนโลยี มีผลกระทบโดยตรงต่อทรรสนะ และการดำเนินชีวิตของคนไทยทั้งในเมือง และชนบท
วิถีคิดของหลักสูตรท้องถิ่น น่าจะเชื่อมโยงระหว่างชีวิต และการเรียนรู้ได้ การพัฒนาหลักสูตร
ท้องถิ่นต้องคำนึงถึงการเตรียมผู้เรียนให้สามารถรับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ โดยเฉพาะ
ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน หวังให้ผู้เรียนนำความรู้ และประสบการณ์

ไปพัฒนาดน ครอบครัว และท้องถิ่นของตนเอง อีกทั้งช่วยปลูกฝังให้เกิดความรัก และความผูกพัน ในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกระทรวงศึกษาธิการ “2549 ปีแห่งการปฏิรูปการเรียน การสอน” ที่มุ่งหวังจะให้เกิดการขับเคลื่อนไปสู่การเปลี่ยนแปลงตามแนวปฏิรูปการศึกษาอย่างเป็น รูปธรรม เพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดี มีความรู้ ความสามารถและทักษะที่จำเป็นสำหรับการ ดำรงชีวิต และได้กำหนดบทบาทภารกิจของหน่วยงานต่างๆ ในการจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ทั้งสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาไว้ โดยให้ทุก หน่วยงานจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาและชุมชนอีกด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2549: 19-27)

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีความสอดคล้องกับแนวทางดังกล่าว ผู้วิจัยได้ ดำเนินการ ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในท้องถิ่น สภาพปัจจุบัน ปัญหาความต้องการของท้องถิ่น ผู้เรียน ความพร้อมของโรงเรียนพบว่า จังหวัดระยองมีพื้นที่ปลูกยางพาราจำนวนมาก โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระศรีนครินทร์ ระยอง มีสวนยางพาราในโรงเรียน และนักเรียนส่วนใหญ่เป็นลูกเกษตรกร ชาวสวนยางแต่มีความรู้เรื่องยางพาราน้อย ผู้ปกครองมุ่งหวังให้ลูกหลานทำงานในโรงงาน อุตสาหกรรม เกิดปัญหาการละทิ้งถิ่นฐานและอาชีพของครอบครัว ทั้งที่ยางพาราเป็นพืชที่สร้าง รายได้ดีให้กับเกษตรกร และประเทศไทยเป็นประเทศที่ผลิตยางพาราเป็นอันดับหนึ่งของโลก (จาก <http://web.ku.ac.th/agri/rubber/main-rubber.htm> Retrieved January 19,2008) เป็นพืชเศรษฐกิจที่มี ความสำคัญของประเทศไทยมานานนับร้อยปี เป็นพืชเศรษฐกิจที่รัฐบาลประกาศให้เป็นพืช ยุทธศาสตร์สำคัญของการพัฒนาประเทศ และยังมีนโยบายส่งเสริมให้ปลูกตามระบบการเกษตร แบบพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นอกจากนี้สวนยางพารายังช่วยเพิ่มพื้นที่ป่าเศรษฐกิจ ช่วยรักษาสภาพแวดล้อม สามารถอยู่ร่วมกับเศรษฐกิจชนิดอื่น สร้างระบบเศรษฐกิจที่มีความ หลากหลาย ทั้งการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ หัตถกรรม อุตสาหกรรมขนาดย่อม การค้าและบริการ ลดปัญหาการเคลื่อนย้ายแรงงาน และไม้ยางยังเป็นไม้เศรษฐกิจชนิดหนึ่งซึ่งช่วยลดความรุนแรงใน การทำลายไม้จากธรรมชาติได้อีกด้วย

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องยางพารา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ระยอง ใน ลักษณะเป็นเรื่องเพิ่มเติมในรายวิชาการงานอาชีพ โดยเป็นหลักสูตรระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานใน ท้องถิ่นที่ปลูกยางพารา ซึ่งสถานศึกษาสามารถนำไปปรับใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนให้ เหมาะสม และสอดคล้องกับท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้เรื่อง ยางพารา ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของยางพารา สร้างความรัก ความผูกพันกับท้องถิ่น รู้จัก และเข้าใจท้องถิ่นของตน ตลอดจนได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และพัฒนาสวนยางพาราในท้องถิ่นของตนต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องยางพารา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ระยอง

2.2 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระหว่างก่อนและหลัง การใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่องยางพารา

2.3 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่องยางพารา

3. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

3.1 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องยางพารา มีลักษณะเป็นสาระเพิ่มเติมในรายวิชาการงานอาชีพ ที่โรงเรียนสามารถนำไปปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้อง และเหมาะสมกับท้องถิ่น

3.2 เนื้อหาที่นำมาพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เป็นเรื่องเกี่ยวกับยางพารา เฉพาะด้านความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับยางพารา การปลูกยางพารา การแปรรูปยางพารา และการกรีดยางพารา การจัดการผลผลิตยางพารา และงานประดิษฐ์จากยางพารา

3.3 ประชากร เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการเรียนการสอน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ระยอง จำนวน 72 คน

กลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จำนวน 5 คน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการเรียนการสอน จำนวน 7 คน ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 4 โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ระยอง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม จำนวน 32 คน

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

4.1 **หลักสูตรท้องถิ่น** หมายถึง เนื้อหาสาระและประสบการณ์การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียน เรื่องบางพารา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ระยอง ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยพยายามใช้ทรัพยากร ภูมิปัญญาในท้องถิ่นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้บนสภาพชีวิต สังคม และวัฒนธรรมของตนเอง

4.2 **ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน** หมายถึง ความรู้ความเข้าใจของนักเรียนเกี่ยวกับ เรื่องบางพารา โดยวัดจากคะแนนการทำแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

4.3 **ความคิดเห็นต่อการใช้หลักสูตรท้องถิ่น** หมายถึง ความรู้สึกที่มีต่อการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่องบางพารา ในด้านเนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และประโยชน์ที่ได้รับซึ่งวัดได้จากแบบสอบถามความคิดเห็นที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 ได้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่องบางพารา ที่มีเนื้อหาสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น สามารถนำไปปรับใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการสอนในโรงเรียนได้

5.2 เป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอน และผู้ที่เกี่ยวข้องในการวางแผนพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในรายวิชาและเรื่องอื่นๆ ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการในท้องถิ่น